

Р. О. Гузіков

Луганський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України

R. O. Huzikov

Luhansk Scientific Research Forensic Centre, MIA of Ukraine

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ САМОРОБНОЇ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ

PROBLEM ISSUES AND PECULIARITIES OF IMPROVISED FIREARMS RESEARCH

Розглянуто особливості дослідження саморобної вогнепальної зброї, зумовлені деякими елементами її конструкції. З'ясовано сутність поняття саморобної вогнепальної зброї. Виокремлено способи її виготовлення (самостійне виготовлення всіх деталей і частин зброї; використання окремих деталей і частин зброї промислового виготовлення; унесення невідворотних змін до конструкції вогнепальної зброї промислового виготовлення з наданням їй нових якостей, які часто приводять до зміни її функціонального призначення та балістичних характеристик – наприклад обрізи; унесення невідворотних змін до конструкції невогнепальної зброї – газової, сигнальної, пневматичної, конструктивно подібних до зброї виробів тощо, які приводять до зміни її цільового призначення; самостійне збирання з деталей і частин вогнепальної зброї промислового виготовлення). На практичних прикладах проілюстровано проблемні питання дослідження саморобної вогнепальної зброї.

Ключові слова: саморобна зброя; техніка безпеки; судова експертиза; ідентифікаційні дослідження.

Рассмотрены особенности исследования самодельного огнестрельного оружия, обусловленные некоторыми элементами его конструкции. Определена сущность понятия самодельного огнестрельного оружия. Перечислены способы его изготовления (самостоятельное изготовление всех деталей и частей оружия, использование отдельных деталей и частей оружия промышленного изготовления; внесение неотвратимых изменений в конструкцию огнестрельного оружия промышленного изготовления с предоставлением ему новых качеств, которые часто приводят к изменению его функционального назначения и баллистических характеристик – например обрезы; внесение неотвратимых изменений в конструкцию неогнестрельного оружия (газового, сигнального, пневматического, конструктивно подобных оружию изделий и т. д., которые приводят к изменению его целевого назначения; самостоятельный сбор из деталей и частей огнестрельного оружия промышленного изготовления). На практических примерах проиллюстрированы проблемные вопросы исследования самодельного огнестрельного оружия.

Ключевые слова: самодельное оружие; техника безопасности; судебная экспертиза; идентификационные исследования.

The features of the study of improvised firearms, which are due to some elements of its design, are considered. The essence of the concept of improvised firearms is clarified. The methods of its manufacture are singled out. They are: independent production of all elements and parts of weapons; the use of individual elements and parts of manufactured weapons; making inevitable changes to the design of manufactured firearms with the provision of new qualities to it, which often lead to changes in its functionality and ballistic characteristics – for example, sawn-off shotguns; making inevitable changes to the design of pellet guns-gas, signal, pneumatic, structurally similar to weapons products, etc., which lead to changes in its target purpose; and independent manufactured weapons assembly from the elements and parts. Problem issues of improvised firearms research are illustrated on the practical examples.

Key words: improvised weapon; safety rules; forensic examination; identification research.

Практика досудового розслідування кримінальних правопорушень, учинених із застосуванням вогнепальної зброї в Україні, зокрема й на території Луганської області, свідчить про стійку тенденцію до незаконного виготовлення вогнепальної зброї саморобним способом. Така зброя зазвичай індивідуальна за своєю конструкцією, не має близьких загальновідомих аналогів, здебільшого не потребує складного технічного обладнання для виготовлення, а також невиваглива у використанні. При цьому, не втрачаючи своєї актуальності, становить один із найскладніших видів дослідження.

І хоча саморобна вогнепальна зброя традиційно є об'єктом експертизи зброї та слідів і обставин її використання, проте й дотепер немає єдиного терміна, який би окреслював сутність цього поняття.

Дослідження з віднесення предметів, конструктивно схожих на вогнепальну зброю, до відповідної категорії можна назвати особливими, що зумовлено характером його об'єктів; з цього ж випливають і проблеми її дослідження.

Окремі аспекти криміналістичної ідентифікації і діагностики, а також судово-балістичних досліджень, зокрема й саморобної вогнепальної зброї, були предметом розгляду багатьох вітчизняних і закордонних учених. Їх наукові розвідки зазвичай стосувалися встановлення умов пострілу та його механізму, ототожнення зброї за стріляними кулями і гільзами тощо. Класичними в цьому напрямі є праці Б. М. Комаринця, Ю. М. Кубицького, Є. І. Сташенка, В. Ф. Червакова, А. І. Устинова, деяких інших фахівців у галузі балістичної діагностики та ідентифікації (див., зокрема, [1–3]).

Загальні проблеми дослідження саморобної зброї з визначенням певних системоутворювальних понять у цій криміналістичній галузі вивчали А. Г. Андреев [4], А. В. Кокін [5; 6], І. В. Латишов, В. М. Плєскачевський, В. О. Федоренко. У цьому напрямі працюють Д. Ю. Гамов [7], А. І. Калєдін, А. В. Кофанов, Л. Ф. Саврань, інші науковці і практики.

Але попри доволі ґрунтовні дослідження широкого кола питань судової балістики проблеми дослідження саморобної вогнепальної зброї в літературних джерелах висвітлено недостатньо.

Метою статті є висвітлення проблемних питань дослідження саморобної вогнепальної зброї, виокремлення його особливостей.

Насамперед з'ясуємо зміст поняття саморобної вогнепальної зброї.

Саморобну зброю А. І. Устинов визначив як предмет, що має необхідні елементи конструкції відповідного промислового або кустарного виду зброї, виготовле-

ної без дотримання вимог технології збройового виробництва і становить реальну небезпеку для людини під час її застосування [3, с. 8].

А. В. Кокін саморобною вважає зброю, деталі, вузли та механізми якої виготовлено саморобно (повністю або частково), а також зброю промислового виготовлення з невідворотними змінами конструкції, внесеними саморобним способом, або зброю, зібрану з деталей та частин зброї різних моделей (у тому числі тих, які не пройшли повного циклу технологічної обробки) [6, с. 6].

Проте найповніше і найточніше визначення саморобної вогнепальної зброї запропонував Д. Ю. Гамов. На його думку, це зброя, виготовлена та зібрана саморобним способом з деталей і частин цілком саморобного виготовлення чи з використанням окремих деталей і частин зброї та (або) виробів іншого призначення промислового чи кустарного виробництва [7, с. 6].

Відповідно, зважаючи на наведені визначення, можна виокремити такі способи виготовлення саморобної зброї:

самостійне виготовлення всіх деталей і частин зброї;

використання окремих деталей і частин зброї промислового виготовлення;

унесення невідворотних змін до конструкції вогнепальної зброї промислового виготовлення з наданням їй нових якостей, які часто приводять до зміни її функціонального призначення та балістичних характеристик (наприклад обрізи);

унесення невідворотних змін до конструкції невогнепальної зброї (газової, сигнальної, пневматичної, конструктивно подібних до зброї виробів тощо), які приводять до зміни її цільового призначення;

самостійне збирання з деталей і частин вогнепальної зброї промислового виготовлення.

Зміст проблемних питань дослідження саморобної вогнепальної зброї доцільно продемонструвати на конкретних прикладах дослідження такої зброї (вилученої з місця подій та під час обшуків) в Луганському науково-дослідному експертно-криміналістичному центрі МВС України – зразки № 1 і 2.

Зразок № 1 (револьвер; рис. 1) має такі технічні характеристики:

загальна довжина 351 мм;

висота 124 мм;

довжина стволів 200 мм;

калібр 16 мм;

нарізи відсутні;

Рис. 1. Наданий на дослідження об'єкт

місткість барабана 5 патронів;
штатний боєприпас 16 мм.
Конструктивно зразок № 1 має такі основні частини і механізми (рис. 2):
барабан-магазин і п'ять стволів;
рамка з руків'ям і затвором;
ударно-спусковий механізм;
зворотна пружина.

Рис. 2. Наданий на дослідження об'єкт у стані повного розбирання

Візуальним дослідженням зовнішніх і внутрішніх поверхонь зразка № 1 будь-яких маркувальних позначень на ньому не виявлено. Застосування хімічного травлення для виявлення маркувальних позначень також не дало результатів.

Основне завдання, яке постало перед експертом, було ідентифікаційного характеру – експерт мав відповісти на запитання: «Чи з наданого предмета, конструктивно схожого на саморобний револьвер, була відстріляна гільза?»

З цією метою проведено експериментальну стрільбу, після чого гільзи досліджено з використанням мікроскопа «МС-1» (4–8-кратне збільшення; освітлення штучне, навскісне). Проте сліди на денці гільз були малоінформативними.

Сліди заряджання у вигляді трас на корпусі від дульця до донця на деяких гільзах були слабо виражені або відсутні.

Через неспіввісність каналів стволів з рамкою та ударно-спусковим механізмом і нещільне їх запирання на кожній з експериментальних гільз слід від бойка на капсулі гільзи відображався хаотично. Також на деяких гільзах капсулі після пострілу були деформовані або зазнали значної руйнації.

Сліди дефектів стінок патронника через його конструктивні особливості не становили єдиного слідового комплексу.

Докладне дослідження не дозволило виявити слідів ежекції. Вилучення гільз відбувалося вручну.

З огляду на окреслене можна стверджувати, що особливості дослідження зазначеного зразка зумовлені особливостями його конструкції, наявністю певних деталей і порядку їх взаємодії.

За результатами дослідження цей зразок віднесено до предметів, виготовлених за типом револьверів, завдяки наявності барабана, який є його відмінною типовою ознакою.

Як свідчить експертна практика, незрідка в саморобних револьверах:

барабан не фіксується щодо ствола в момент пострілу, а для наступного пострілу потрібно повертати його вручну;

наявна неспіввісність камор барабана і ствола, значний зазор між рамкою і стволом;

стріляні гільзи з барабана вилучають вручну, почергово.

Специфічною особливістю дослідження таких револьверів є те, що експериментальну стрільбу слід проводити до отримання стійкої слідової картини на гільзах (корпусі та капсулі).

Зразок № 2 (дульнозарядний пістолет; рис. 3) має такі технічні характеристики:

загальна довжина 257 мм;

висота 142 мм;

довжина ствола 185 мм;

діаметр каналу ствола 11 мм;

нарізи відсутні (канал ствола гладкий);

запальний отвір діаметром 2,5 мм.

Конструктивно зразок № 2 має такі основні частини і механізми:

ствол;

рамка з руків'ям;

електричний запал у вигляді дроту з вимикачем і вилкою.

Основною проблемою, що постала під час дослідження зразка, було те, що він надійшов у зарядженому стані. Використання для пострілу електрозапалу не давало змоги безпечно розрядити наданий на дослідження об'єкт. Для вирішення цієї проблеми та подальшого дослідження згідно з п. 4.5.3 Типової інструкції [8] за допомогою електричного запалу у вигляді дроту з вимикачем і вилкою було проведено експериментальну стрільбу з використанням установки для дистанційного відстрілу зброї.

Отже, особливість досліджуваного об'єкта зумовлена доволі нетиповою і такою, що нечасто трапляється, конструкцією, яка передбачає електричний запал у вигляді дроту з вимикачем і вилкою.

Висновки. Саморобна вогнепальна зброя здебільшого є індивідуальною, конструктивно і технологічно різноманітною, її можуть виготовити саморобним способом як за допомогою підручних інструментів, так і промислового обладнання, а також зібрати з частин вогнепальної зброї. Саме особливості виготовлення такої зброї ускладнюють її дослідження.

Невеликий практичний досвід ідентифікаційних досліджень саморобної вогнепальної зброї, наявність суттєвих особливостей її дослідження є вагомою підставою для подальших наукових розробок у цій сфері.

Рис. 3. Наданий на дослідження об'єкт

References

1. Komarinec B. M. *Kriminalisticheskoe otozhdestvlenie ognestrelnogo oruzhiya po strelyanym gilzam: posobie dlya ekspertov NTO i operativno-sledstvennyh rabotnikov milicii*. M.: NII kriminalistiki GU MVD SSSR, 1955. 387 s.

2. *Kriminalisticheskoe issledovanie ognestrelnogo oruzhiya: metod. posobie dlya ekspertov, sledovatelej i sudej / otv. red.: E. I. Stashenko, A. I. Ustinov*. M.: VNIISE, 1987. 86 s.

3. Ustinov A. I. *Samodelnoe ognestrelnoe oruzhie i metodika ego ekspertnogo opredeleniya: posobie dlya ekspertov-kriminalistov* / A. I. Ustinov. M.: Izdatelstvo VNIIOП MOOP SSSR, 1968. 27 s.
4. Andreev A. G. *Sovremennoe sostoyanie i problemy kriminalisticheskogo issledovaniya samodelnogo ognestrelnogo oruzhiya: dis. ... kand. yurid. nauk: 12.00.09 «Ugolovnyj process; kriminalistika i sudebnaya ekspertiza; operativno-rozysknaya deyatel'nost'»* / Andreev Andrej Georgievich. Volgograd, 2003. 262 s.
5. Kokin A. V. *Konceptualnye osnovy kriminalisticheskogo issledovaniya narezного ognestrelnogo oruzhiya po sledam na pulyah: dis. ... d-ra yurid. nauk: 12.00.12 «Kriminalistika; sudebno-ekspertnaya deyatel'nost; operativno-rozysknaya deyatel'nost'»*. M., 2015. 388 s.
6. Kokin A. V. *Prakticheskie aspekty issledovaniya pul, vystrelennyh iz samodelnogo oruzhiya* / A. V. Kokin. *Vestn. Nizhegorod. un-ta im. N. I. Lobachevskogo*. 2015. № 1. S. 142–145.
7. Hamov D. Yu. *Metodyka vstanovlennia nalezhnosti obiekta do vohnepalnoi zbroi ta yoho prydatnosti do strilby (provedennia postriliv)* / D. Yu. Hamov. Kyiv: DNDEKTs MVS Ukrainy; DEZP Miniustu Ukrainy, 2012. 34 s.
8. *Pro zatverdzhennia Typovoi instruktsii iz zakhodiv bezpeky pry povodzhenni z vohnepalnoiu zbroieiu, boieprypasamy ta konstruktivno skhozhy my vyrobamy pry provedenni ekspertyz ta doslidzhen: nakaz DNDEKTs MVS vid 20.08.2014 № 19/5-173 n.*

Список використаних джерел

1. *Комаринец Б. М.* Криминалистическое отождествление огнестрельного оружия по стреляным гильзам: пособие для экспертов НТО и оперативно-следственных работников милиции. М.: НИИ криминалистики ГУ МВД СССР, 1955. 387 с.
2. *Криминалистическое исследование огнестрельного оружия: метод. пособие для экспертов, следователей и судей* / отв. ред.: Е. И. Стащенко, А. И. Устинов. М.: ВНИИСЭ, 1987. 86 с.
3. *Устинов А. И.* Самодельное огнестрельное оружие и методика его экспертного определения: пособие для экспертов-криминалистов / А. И. Устинов. М.: Издательство ВНИИОП MOOP СССР, 1968. 27 с.
4. *Андреев А. Г.* Современное состояние и проблемы криминалистического исследования самодельного огнестрельного оружия: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 «Уголовный процесс; криминалистика и судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность» / Андреев Андрей Георгиевич. Волгоград, 2003. 262 с.
5. *Кокин А. В.* Концептуальные основы криминалистического исследования нарезного огнестрельного оружия по следам на пулях: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.12 «Криминалистика; судебно-экспертная деятельность; оперативно-розыскная деятельность». М., 2015. 388 с.
6. *Кокин А. В.* Практические аспекты исследования пуль, выстреленных из самодельного оружия / А. В. Кокин. *Vestn. Nizhegorod. un-ta im. N. I. Lobachevskogo*. 2015. № 1. С. 142–145.
7. *Гамов Д. Ю.* Методика встановлення належності об'єкта до вогнепальної зброї та його придатності до стрільби (проведення пострілів) / Д. Ю. Гамов. Київ: ДНДЕКЦ МВС України; ДЕЗП Мін'юсту України, 2012. 34 с.
8. *Про затвердження Типової інструкції із заходів безпеки при поводженні з вогнепальною зброєю, боєприпасами та конструктивно схожими виробами при проведенні експертиз та досліджень: наказ ДНДЕКЦ МВС від 20.08.2014 № 19/5-173 н.*